

УДК 372.83

ФОРМУВАННЯ МЕДІАКОМПЕТЕНТНОСТІ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ СУСПІЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

Галан О.М.

Луцький педагогічний коледж

У статті висвітлюється проблема формування медіакомпетентності сучасного студента в процесі вивчення суспільних дисциплін. В умовах розвитку сучасного суспільства сучасний викладач повинен володіти навиками використання медіаресурсів у своїй роботі, інформацією про існуючі медіа-продукти навчального призначення, умінням ефективно їх використовувати в освітньому процесі. Розглядаються варіанти їх використання на заняттях з суспільних дисциплін. Визначаються причини необхідності впровадження медіаосвіти. Аналізуються основні положення Концепції медіаосвіти в Україні.

Ключові слова: медіа, професійна майстерність, медіакомпетентність, медіаграмотність, медіакультура, медіапродукт, медіаосвіта.

Постановка проблеми. Медіакомпетентність формується як результат процесу медіаосвіти й допомагає людині активно використовувати можливості інформаційного простору – телебачення, радіо, відео, преси, Інтернету. Вивчення суспільних дисциплін формує особистість студента, тому інтеграція медіа грамотності в освітній процес надзвичайно важлива, особливо на сучасному етапі, адже українське суспільство потребує ширшого вироблення навичок критичного мислення та імунітету до маніпуляцій громадською свідомістю та пропаганди.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Оскільки розвиток інформаційного суспільства зумовив появу такого напрямку в педагогічній науці, як медіаосвіта, тому її концептуальні засади стали предметом наукового пошуку О. Шарикова, О. Федорова, С. Пензіна, І. Челишева, Г. Онкович, Л. Зазнобіної. Дослідники Р. Кьюбі, Дж. Поттер, В. Вебер, Л. Мастерман в своїх наукових розвідках приділяли увагу розвитку медіаграмотності та медіакультури особистості. Л. Найдьонова, І. Доніна, М. Кузьміна, В. Мантуленко, В. Протопопова, І. Фатєєва, А. Федоров, А. Ермоленко, А. Сулім розкривають теоретичні аспекти представленого питання. Теорія і практика медіаосвіти в сучасному науковому дискурсі є предметом дослідження багатьох учених, адже Концепція медіаосвіти є актуальною на даний час. В. Іванова, О. Волощенко, О. Мокрогуз в посібнику «Медіаграмотність на уроках суспільних дисциплін» надають приклади та розкривають методику проведення занять із суспільних дисциплін формуючи медіа компетентність, застосовуючи технології критичного мислення [4]. Проте серед значної кількості досліджень немає таких, у яких би окремо і цілісно було обґрунтовано особливості медіаграмотності майбутніх учителів нової української школи.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Питання медіаграмотності є актуальною впродовж останніх десятиріч, але нами аналізуються можливості застосування медіаосвіти та формування медіакомпетентності саме у курсі викладання суспільних дисциплін.

Метою дослідження є аналіз взаємозв'язку медіаосвіти й медіакомпетентності та визначення ролі медіаосвіти для сучасного суспільства. Відповідно до зазначеної мети нами були поставлені такі

завдання: проаналізувати причини необхідності формування медіакомпетентності, визначити основні положення Концепції медіаосвіти в Україні; визначити шляхи формування медіа компетентності на заняттях із суспільних дисциплін.

Виклад основного матеріалу дослідження. За твердженням Дж. Поттера, медіаосвіта – це шлях до досягнення медіаграмотності. Медіаграмотна аудиторія здатна розумітися на процесах створення й відбору медіатекстів, володіє більш високим рівнем розуміння, оцінювання медійного світу.

Один із найбільш авторитетних медіапедагогів і теоретиків медіа Л. Мастерман (L. Masterman) [5] обґрунтував сім причин пріоритетності й актуальності медіаосвіти (рис. 1).

Розвиток медіа компетентності, зазначає Дж. Поттер, заснований на ряді компонентів. «Перший компонент – досвід. Чим більше у нас досвіду контактів з медіа та з реальним світом, тим більше наш потенціал для розвитку більш високого рівня. Другий компонент – активне застосування умінь у сфері медіа. Третій компонент – дозрівання або готовність до самоосвіти».

Американський медіапедагог С. Дж. Берен склав класифікацію умінь, необхідних для медіакомпетентності особистості:

- здатність і готовність докласти зусилля, щоб сприймати, розуміти зміст медіатексту й фільтрувати «шум»;
- розуміння сили впливу медіатекстів;
- здатність розрізнати емоційну реакцію при сприйнятті медіатекстів, щоб діяти відповідно;
- розвиток компетентного припущення про зміст медіатексту;
- знання жанрів медіатекстів і здатність визначати їх синтез;
- здатність міркувати про медіатексти критично, незалежно від того, наскільки впливові їх джерела;
- знання специфіки мови різних медіа й здатність розуміти їх вплив, незалежно від складності медіатекстів [7].

Отже, медіакомпетентність – рівень медіакультури, який забезпечує розуміння особистістю соціокультурного, економічного та політичного контексту функціонування медіа, засвідчує її здатність бути носієм і передавачем медіакультурних смаків і стандартів, ефективно взаємодіяти з медіа простором, створювати нові елементи

Рис. 1. Причини пріоритетності й актуальності медіаосвіти

Джерело розроблено автором за даними джерела [5]

медіакультури сучасного суспільства, реалізувати активну громадянську позицію. Під час навчання в школі учні мають зміцнити ставлення до засобів масової інформації, здатність до взаємодії з медіа. Учителю на уроках має навчати учнів розумінню наслідків впливу медіа, ролі засобів масової інформації як конвеєра знань [назва з екрану].

На думку І. Ладика «стати медіаграмотним» – не означає пройти якісь курси, вивчитися, отримати сертифікат, і на цьому все [3, с. 35]. Вчений стверджує, що «медіаграмотність – це практичний навик, риса стилю життя» [3, с. 35]. Ми поділяємо думку вченого про те, що «медіаграмотна людина, якщо бачить сумнівну інформацію, намагається її перевірити. Це людина, яка не просто пливе за інформаційною течією, а критично сприймає цей потік. Інформація уже позбавлена ореолу святості чи таємничості, як це було у радянський період, коли відомостей бракувало. Зараз повідомлень та новин – надлишок. Контент творить кожен, хто хоче його творити. Інформації стало багато, тому гостро постала проблема її аналізу та критичного сприйняття, щоб відсіяти неправду» [3, с. 36].

Міжнародна організація ЮНЕСКО опублікувала п'ять принципів медійної та інформаційної грамотності (Laws of Media and Literacy, MIL). Згідно з ними, «інформація, комунікація, бібліотеки, медіа, технології, Інтернет мають використовуватися 38 суспільством критично. Вони рівні за статусом, і жодне з цих джерел не варто вважати більш значущим, ніж інші». Важливо

перевіряти отримані повідомлення у різних джерелах і не вважати одне достовірнішим за інше. Не варто оточувати себе лише медіа певної орієнтації, адже це спотворює сприйняття реальності. Інформацію потрібно черпати з різних джерел, незважаючи на те, що їхня позиція може бути неприйнятною для нас. Лише так можна залишитися об'єктивним. Відповідно до принципів ЮНЕСКО, «кожен громадянин є творцем інформації/знань. Кожен має право на доступ до інформації та право на самовираження. Медійна та інформаційна грамотність має бути для всіх – і для чоловіків, і для жінок, – і тісно пов'язана з правами людини». Саме тому, що кожен має право на самовираження, і потрібна медіаграмотність. Адже інформації стало дуже багато, тому потрібно уміти її фільтрувати. Безперечно, кожен має право на власну думку і її висловлення, але через інформаційний шум не всі є почутими [назва з екрану].

Ще одним принципом є те, що «інформація, знання та повідомлення не завжди є нейтральними, незалежними чи неупередженими. Будь-яка концептуалізація, використання і застосування МІЛ повинна зробити це твердження прозорим і зрозумілим для всіх громадян». Особливо це відчутно в Україні, де медіа мають власників, здебільшого олігархів, які нав'язують власну редакційну політику. Потрібно уважно аналізувати месиджі, які чуємо зі ЗМІ – найчастіше вони вигідні їхнім власникам і не відображають реальної картини. Саме тому і потрібна медіаграмотність – для розуміння поточної ситуації,

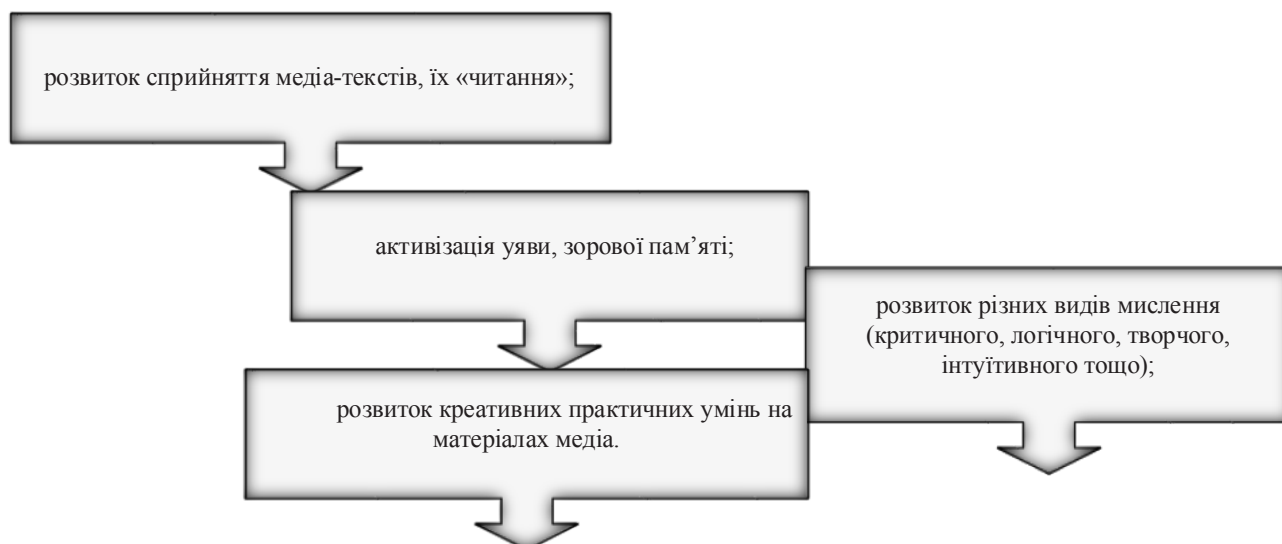

Рис. 2. Основні завдання при формуванні медіакомпетентності в процесі вивчення суспільних дисциплін

Джерело: розроблено автором

позицій сторін конфлікту та поглядів різних людей. «Кожен громадянин хоче отримувати і розуміти нову інформацію, знання і повідомлення та мати можливість на спілкування з іншими, навіть якщо він не висловлює це прагнення. Їхні права на це ніколи не мають порушуватися» [назва з екрану].

П'ятим принципом медіаграмотності від ЮНЕСКО є твердження, що «медійна та інформаційна грамотність не набувається одночасно. Це постійний та динамічний досвід і процес. Його можна вважати завершеним, якщо він включає в себе знання, вміння та установки щодо використання, створення та передачі інформації, щодо медіа та технологічного контенту». Знання, вміння та навички з медіаграмотності набуваються разом із досвідом. Для цього людині потрібно перебувати в медійному полі, критично сприймати інформацію від різних ЗМІ та лідерів думок у соцмережах, зіставляти різні факти та повідомлення, не довіряти нікому та перевіряти дані [9].

Медіакомпетентність дає викладачеві розуміння того, як медіатексти, що є частиною щоденного життя, допомагають пізнати навколишній світ й інформаційно насичене навколишнє середовище, вплинути на рівень медіа-культури студента. Педагог, занурений в середовище, яке підвищує його рівень медіакомпетентності, оволодіває навиками вивчення, аналізу, інтерпретації медіа-текстів, умінням створення самостійного медіа-продукту. Тільки таким чином, долучившись до світу медіа, учитель може сприяти формуванню медіа-культури своїх учнів.

Освітній заклад має випереджати розвиток суспільства та давати учням знання про найсучасніші наукові досягнення, інноваційні структури, готувати їх до практичної діяльності. На нинішньому етапі розвитку суспільства володіння інформаційними технологіями стає неодмінною вимогою часу. У сучасному суспільстві наукам суспільствознавчого циклу належить особлива роль, оскільки в процесі їх вивчення відбу-

вається формування основ світогляду школяра. На рис. 2 нами визначено основні завдання при формуванні медіакомпетентності в процесі вивчення суспільних дисциплін.

Рекомендуємо на заняттях із суспільних дисциплін використовувати такі вправи та завдання, що покликані навчити аналізувати медіатексти, критично мислити та декодувати їх, які допоможуть у майбутньому житті не загубитися в інформаційному потоці та навчать відбирати корисну та правдиву інформацію.

Наприклад, вправа: робота з документальними фільмами. Учням пропонується переглянути два документальних фільми на одну і ту ж тематику, але виготовлені різними країнами, і дати відповіді на запитання. У ході роботи викладач пропонує методом дискусії визначити можливість документального кіно як мас-медіа, під час дискусії окресливши: які емоції студенти відчували під час перегляду фільмів, який з фільмів їм видається правдивішим і чому.

Покликання викладача – навчати студентів самостійно опрацьовувати, диференціювати, оцінювати й систематизувати інформацію. Тому що мас-медіа активно втручаються в освіту, змінюючи технології навчально-виховного процесу, та змісту викладачі зобов'язані мати розвинуті методичні навички роботи з мультимедіа. Завдання педагога полягає в тому, щоб організувати для студентів середовище, яке сприяло б спільному пізнанню нових можливостей. Одна з задач сучасного вчителя.

Проаналізувавши основні методи використання засобів медіаінформації на уроках суспільних дисциплін та застосувавши їх у роботі із студентами, радимо: системно впроваджувати на заняттях з суспільних дисциплін засоби медіа інформації з метою посилення мотивації навчання, підвищення ефективності сприйняття навчального матеріалу, кращого його засвоєння; поєднувати виклад теоретичної інформації з показом демонстраційного матеріалу, відеоінформації, презентацій, мультфільмів, відеокліпів, тощо; використовувати

інформаційні можливості соціальних мереж для організації роботи з обдарованими студентами; впроваджувати різні проекти, конкурси, дебати та дискусії різних форматів; формувати в учнів через використання медіа засобів інформації медіа-грамотності, медіа-компетентності.

Висновки і пропозиції. Таким чином, медіа компетентність є поняттям багатоплановим, за-

лежить від багатьох факторів, розвивати її потрібно протягом усієї педагогічної діяльності. Суспільні дисципліни, які є надзвичайно мобільними у сучасному світі, потребують незаангажованого підходу. Аналіз медіа продуктів, використання їх у педагогічній діяльності сприяє медіа культурі студентства, формуючи його медіакомпетентність.

Список літератури:

1. Єрмоленко А.О. Медіакомпетентність як необхідна складова професійної майстерності сучасного педагога / А.О. Єрмоленко // Вісник, Серія: Педагогічні науки. – 2016. – № 137. – С. 330-334.
2. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.telekritika.ua/material/konceptsiya-vprovadzheniya-mediaosviti-v-ukrayini>.
3. Ладика І. Медіаграмотність як сучасна потреба інформаційного суспільства / І. Ладика // Збірник статей Шостої міжнародної науково-методичної конференції «Практична медіаграмотність: міжнародний досвід та українські перспективи». – Київ: Центр Вільної Преси, Академія української преси, 2018. – 244 с. – С. 35-39.
4. Медіаграмотність на уроках суспільних дисциплін: Посібник для вчителя / За ред. В. Іванова, О. Волошенко, О. Мокрогуза – К.: Центр вільної преси, Академія української преси, 2016. – 201 с.
5. Медіакультура особистості : соціально-психологічний підхід: навчальний посібник / О.Т. Баришпольця, Л.А. Найдьонова, О.Є. Голубева, В.В. Різун та ін.; За ред. Л.А. Найдьонової, О.Т. Баришпольця. – К.: Міленіум, 2010. – 440 с.
6. Медіакультура особистості: соціально-психологічний підхід: Навчально-методичний посібник / За ред. Л.А. Найдьонової, О.Т. Баришпольця. – К.: Міленіум, 2010. – 440 с.
7. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник / Ред.-упор. В.Ф. Іванов, О.В. Волошенко; За науковою редакцією В.В. Різун. – Київ: Центр вільної преси, 2012. – 352 с.
8. Основи медіаграмотності: Програма для загальноосвітніх навчальних закладів 10-11 класів із навчанням українською мовою, а також російською та іншими мовами національних меншин / [В.В. Літостанський, В.Ф. Іванов, Т.В. Іванова, О.В. Волошенко, В.І. Даниленко, В.П. Мележик]. – К.: АУП, 2014.
9. ЮНЕСКО опублікувала п'ять принципів медійної та інформаційної грамотності. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/mediaosvita/yunesko_opublikovala_pyat_printsipiv_mediynoi_ta_informatsiynoi_gramotnosti/.

Галан О.Н.

Львівський педагогічний коледж

ФОРМИРОВАНИЕ МЕДИАКОМПЕТЕНТНОСТИ В ПРОЦЕССЕ ИЗУЧЕНИЯ ОБЩЕСТВЕННЫХ ДИСЦИПЛИН

Аннотация

В статье освещается проблема формирования медиа-компетентности современного студента в процессе изучения общественных дисциплин. В условиях развития современного общества современный преподаватель должен обладать навыками использования медиаресурсов в своей работе, информацией о существующих медиа-продуктах учебного назначения, умением эффективно их использовать в учебном процессе. Рассматриваются варианты их использования на занятиях по общественным дисциплинам. Определяются причины необходимости внедрения медиаобразования. Анализируются основные положения Концепции медиаобразования в Украине.

Ключевые слова: медиа, профессиональное мастерство, медиакомпетентность, медиаграмотность, медиакультура, медиапродукт, медиаобразование.

Halan O.M.

Lutsk Pedagogical College

FORMATION OF MEDIA COMPETENCE IN THE PROCESS OF STUDYING SOCIAL DISCIPLINES

Summary

The article deals with the problem of formation of the media competence of a modern student in the process of studying social disciplines. In a modern society, a modern teacher should have skills in using media resources in his work, information about existing media products of educational purposes, and the ability to use them effectively in the educational process. The variants of its use on social disciplines lessons are given. The necessity of implementation of media education is determined. The main provisions of the Concept of Media Education in Ukraine are analyzed.

Keywords: media, professional mastery, media competence, media literacy, media culture, media product, media education.